

IZDAVAČKA DJELATNOST DON STJEPANA BATINOVIČA

Uz 5. obljetnicu smrti

Ratko Perić

Biografski podaci

Stjepan Batinović rođen je 26. XII. 1912. u Dužima, tada gradačka, a sada nemuska župa u trebinjskoj biskupiji. Roditelji su, osim njega, imali još devedetero djece. Osnovnu je školu pohađao u Topolom, a nižu i višu gimnaziju u travničkom sjemeništu (1925—1933). Svojim je prijateljima, koji su ga posjećivali u Donjem Hrasnu, znao koji put ispričovjediti zgodu kako je kao maturant u Travniku izradio iz hrvatskog jezika školsku zadaću u kojoj se kritički osvrnuo na tadašnju državnu tvorevinu, koju s nekoliko rečenica nije nimalo štedio. Prigodom pregleda državni je nadzornik naišao na tekst i oštro zatražio od upravitelja gimnazije da se dak ne samo ne pripusti maturi, nego da bude otpušten iz škole. Profesori i poglavari nisu to shvatili tako ozbiljno pa su inspektora smirili, a perspektivnog maturanta poslali u bogosloviju u Sarajevo (1933—1938). Cjelokupan njegov studentski rad u gimnaziji njegov je razrednik sazeo u jednu jedinu riječ: »ustrajan«.¹ I doista oni koji su ga poznavali lako će posvjedočiti da je Batinović to obilježje zadržao kroz cio svoj život: ustrajan u radu i studiju, ustrajan u vjeri i svećeništvu, u ljubavi prema Bogu i svome narodu.

Za svećenika trebinjske biskupije zaređen je 20. II. 1938. u Sarajevu. Najprije je službovao kao kapelan u Prenju kod don Vide Putice (1938—39), zatim u Stocu kod don Marka Zovke (1939—41), koji ga je s obzirom na njegovo vladanje okarakterizirao ovim riječima: »Bio je revan i u kući vrlo lak.«² Od 1941. do 1947. držao je župu Trebinlju. Odatle ga je biskup dr. Petar Čule premjestio (8. I. 1947) u Hrasno da upravlja neko vrijeme i župom Gradac. Godine 1965. imenovan je dekanom hrašanskog dekanata. Na prijedlog biskupa Čule papa Pavao VI. uvrstio ga je u »papinsku obitelj« počastivši ga naslovom kućnog prelata, 24. I. 1977. Mons. Batinović župnikovao je u Hrasnu do 24. IX. 1980. kad je na vlastitu molbu bio razriješen službe župnika i otišao u mirovinu

Od ranog djetinjstva, kroz mladost i srednju dob don Stjepan je bio praćen raznim bolestima: španjolskom gripom, hripavcem, malarijom, kamencem u žuči, trima upalama pluća; u posljednjih pet godina života nadošle su i slabosti u prsima i leđima, šećerna, oticanje nogu i konačno otkazivanje srca. Od čega je i umro 18. VII. 1981.³

U posljednje 34 godine don Stjepan je sav svoj život i trud uložio u svoju župu Donje Hrasno, koja ima: 20 grobalja, 30 sela, 40 kilometara promjera, 300 domova/dimova, 1500 vjernika. Ljubav mu je prema župi rasla s godinama službe. O njegovim pastoralnim akcijama i graditeljskim pothvatima trebalo bi napisati posebnu studiju. Veoma se živo zalagao da Hrasno postane marijansko svetište za trebinjsku biskupiju. I u tome je uspio. Uza svoj opsežan pastoralni rad don Stjepan se upustio i u spisateljsko-izdavačku djelatnost. Zadnjih 17 godina bio je neumoran (razrednik bi rekao: ustrajan!) u izdavanju knjižica, knjiga i župnoga vjesnika *Dumo i njegov narod* (1964—1981). Posljednji broj časopisa izašao je tri mjeseca prije smrti njegova urednika.

¹ Usp. *Dumo i njegov narod*, 17/1973, str. 29.

² DON JOZO ZOVKO, *Uspomene i sjedanja na osobe-mjesta-događaja*, Lujan (Argentina) 1970—1973, str. 228.

³ Usp. nekrologe: SRECKO BOŠNJAK, *Don Stjepan Batinović*, u *Glas Koncila*, 16/1981, str. 13; LUKA PAVLOVIĆ, *Msgr don Stjepan Batinović*, u *Crkva na kamenu*, 7—8/1981, str. 19.

⁴ Na unutrašnjoj stranici korica *Dume i njegova naroda*, 17/1973, urednik ovako objašnjava pojam *dume*: »Dumo« — »Gospodar« dolazi od Dum, ovaj mutacijom od Dom — skraćena od Dominus. Specifični naziv za svećenika u nekim dijelovima dubrovačke i u cijeloj trebinjskoj biskupiji. U poimanju svijeta označuje ne toliko »gospodin« koliko duhovni otac i najbolji prijatelj«.

Na svome rastanku od vjernika, kad je pošao u mirovinu, napisao je ove riječi: »Nadam se da će čitatelji Vjesnika razumjeti kako sam u ovim časovima duboko potresen. Nije mi se jednostavno rastati s narodom kojemu sam ja u dubini svoje duše bio odan i posvećen sa svim svojim bićem. Za taj narod sam živio i djelovao.«⁵

Ovdje donosimo popis knjiga i časopisa koje je don Stjepan izdao, prilažući i kritički osvrt na popularni Vjesnik. Dodajemo također i ono što su drugi pisali na temelju njegova polugodišnjaka »Dume i njegova naroda«.

I. Knjige o Hrasnu

Župnik Batinović svoju je župu zavolio i na poseban se način srastao s Hrasnom i njegovim vjernicima. Premda je mjesto poprilično pasivno, župnik nije nikad nad njim ruke skrstio. Promatrajući gradske potrebe ljudi da se tjedno, mjesečno ili godišnje vrata na selo, na ognjište, don Stjepan je baš tu vidio određenu religioznu perspektivu. Nastojao je takvim ljudima-vjernicima omogućiti ugodne religiozne doživljaje u hrašanjskom zelenilu i izvanrednoj klimi, osobito ljeti. Zato se odavno bio zanosio idejom da u Hrasnu sagradi Marijino svetište koje bi okupljalo oko sebe župljane, doseljenike iz župe, sve vjernike trebinjske i okolnih biskupija. Nije ta ideja nailazila na onakav doček kakav je on priželjkivao, ali ga to nije odviše zbnunjivalo. Bio je neobično uporan i ustrajan, i konačno je pobijedio.

Izdao je dvije knjige o Hrasnu. Jedna govori o povijesti Hrasna, probuđujući u mještanima ponos nad prošlošću, a druga o Gospinu svetištu u Hrasnu, pružajući ljudima mogućnost da uvide važnost i potrebu takva religioznog središta u sadašnjem trenutku. Te se dvije knjige sasvim skladno dopunjuju i skrovito hercegovačko mjesto stavljaju na razinu ostalih hrvatskih marijanskih svetišta.⁶

1. *Hrasno sa okolinom kroz vjekove u vjerskom pogledu*. Izdao Don Stjepan Batinović, župnik, prigodom 200. godišnjice župe Hrasno, Umnoženo ciklostilom u samostanu sestara »Naše Gospe« u Zagrebu. Donje Hrasno, 1964. godine, 118 stranica. U knjizi je ukratko prikazana svjetovna i crkvena povijest istočno-hercegovačkih krajeva, odnosno Trebinjske biskupije, s posebnim osvrtom na osnutak župe Hrasno (1761) i na njezin razvitak kroz posljednja dva stoljeća. Knjiga sadrži popis i kratke biografije dvadeset i trojice župnika spomenute župe (str. 92—105) i jedanaestorice svećenika rodom iz iste župe do 1964. godine (str. 105—112). Knjiga je izišla u 500 primjeraka.

2. *Kraljica Mira — Hrasno*. Napisao don Stjepan Batinović, izdao Župni ured Mokošice. Donje Hrasno, 1978, 40 stranica, s više fotografija. U knjižici župnik obrađuje osnutak i značenje Gospina svetišta »Kraljice Mira« u Hrasnu, dokazujući njegovu umjesnost i religioznu potrebu za vjernike trebinjske biskupije.

II. Vjesnik župe Hrasno »Dumo i njegov narod«

Časopis (zbornik, polugodišnjak, povremenik) počeo je izlaziti 1965. godine. Najprije ciklostilom, a od 5 broja nadalje knjigotiskom. Usve je izišlo 28 brojeva s oko 1800 stranica velikog formata. To znači prosječno 64 stranice po broju. Od 1965. do 1976. godine, tj. od 1. do 23. broja časopis je izlazio dvaput godišnje, obično oko Uskrsa i Božića. A od 1976. do 1979., tj. od 23. do 26. broja izlazio je samo jednom godišnje, o Božiću. Prestao je izlaziti ne s penzioniranjem, nego sa smrću svoga urednika. Svaki je broj tiskan obično u 2000 primjaka.

⁵ DON STJEPAN BATINOVIĆ, *Riječ urednika, u Dumo i njegov narod, 28/1981, str. 2.*

⁶ Značajno je spomenuti da je i sam Sveti Otac Ivan Pavao II. dva puta naveo Donje Hrasno kao marijansko svetište Crkve u Hrvata. Usp. Papina Pisma prigodom 1000. obljetnice uspostave Trebinjske biskupije u lipnju 1984: *Tisuću godina ustrajne vjernosti, u Crkva na kamenu, 6—7/1984, str. 3, i prigodom proslave Nacionalnog euharistijskog kongresa u Mariji Bistrici u rujnu 1984: Ivan Pavao II. narodu svetog Petra, u Glas Koncila, 18/1984, str. 4.*

Kroz sve brojeve spomenutog časopisa mogle su se naći uglavnom ove uobičajene rubrike:

— *Uvodnici, pozdravi, uskrсне odnosno božićne čestitke* čitateljima u župi, u Trebinjskoj biskupiji i po svijetu.

— *Župnikova razmišljanja* (na glas!) nad pojedinim aktualnim (dobrim ili lošim) događajima u župi. Sve j promatrao i rješavao pod svojim svećeničkim i pastoralnim kutom.

— *Iz naše prošlosti* — crkvene i narodne: pisma iz starine, povijesni događaji, obljetnice i druge značajne historijske činjenice; prikazi pojedinih hercegovačkih plemena odnosno prezimena, bilo u jednome selu ili u cijelome kraju; njihov postanak, dolazak u one krajeve, razvojno stablo, istaknuti ljudi, obično legendarni junaci, s kojom anegdotom.

— *Iz župe Hrasno*: uzduž i poprijeko, vijest po vijest, selo do sela, ime do imena. Zanimljivosti bilo koje vrste, ali uvijek gledane pod vidom vjere i morala. Tu se don Stjepan nije ustručavao spominjati imena, pa ni onda kad ljudima nije bilo baš previše mило što su se našli u »duminoj knjizi«. Želio je djelovati moralno i odgojno koliko je mogao.

— *Iz okolnih župa* u Trebinjskoj biskupiji, ponekad i vijesti iz drugih biskupija: Mostar—Duvno, Dubrovnik, Split—Makarska itd. Novosti, svečanosti, događaji većega značenja, posebno s odrazom na Hrasno.

— *Književni pokušaji* pjesnika iz dačkih ili studentskih klupa, seoskih pjevača, guslara i potvrđenih pjesnika. Prozni prikazi i poučne priče.

— *Pouke i zgode*, dosjetke i šale, uzete iz naroda, ponajčešće vezane uz određena imena, duhovite izreke, odgovori, poslovice. To je bila jedna od najčitanijih i najprepričavanijih stranica.

— *Braća po svijetu* u piscima i slikama. U časopisu je uvijek bilo jeke od domaćih odseljenika, redovito s fotografijama: rođenja, vjenčanja, jubileji.

— *Premинуli u Gospodinu*, bilo u župi, bilo po svijetu, ali koji su na bilo koji način bili povezani s Hrasnom.

— *Oglasi knjiga*, bilo iz vlastite »izdavačke kuće«, ili od drugih izdavača.

— *Popis imena dobrotvora* koji su doprinijeli za Vjesnik ili za bilo koji drugi crkveni objekt u župi.

Don Stjepanov izdavački posao može se daleko više vrednovati ako se ima u vidu u kakvim je materijalnim, ambijentalnim i društvenim uvjetima života pisao, korigirao i objavljivao. Na primjer, više od 12 godina sve je svoje pisane materijale sastavljao pri običnoj lampi uljanici ili garbitnjači, jer u njegovu župu nije bila uvedena struja sve do 1976. godine. Oni koji budu studioznije proučavali don Stjepanov pisani rad, osobito u njegovu povremeniku, naći će podosta i tipkarskih i stvarnih pogrešaka. To njega nije odviše smetalo. Da je bio sitničavi perfekcionista, ne bi nikada nijednoga slova stavio na papir. Imajući u vidu koliko je tereta morao podnijeti dok bi mu pojedini broj »Dume« ugledao svjetlo dana, nije puno pazio ni na ljepotu hrvatskoga književnog jezika, niti na tipkarske pogreške svoje ili tiskare. Bio je svjestan da taj Vjesnik piše obični »dumo« običnom »svome narodu«, i to u uzajamnoj ljubavi, i da svi ti pismeni materijali daleko više sliču očinskom pismu negoli nekom znanstvenom ili visoko kulturnom prilogu. Zato se nije odviše uznemirivao ako je u takvu »pismu« bilo uobičajenih obiteljskih pisamskih pogrešaka.

Urednik — seoski župnik nije odviše pazio ni na raspored građe u časopisu. Njemu je bilo važnije da što više otiska i natiska materijala na stranice časopisa nego da ga pregledno rasporedi. U tu je svrhu iskorištavao i same koricе Vjesnika. Rubrike je mijenjao i mjesno i naslovno. Čitatelji se tome nisu ni čudili ni zamjerali. I njima je bilo stalo da što više vide i pročitaju nego da stručno kritiziraju.

Poseban čar časopisu davale su brojne fotografije (inače više puta tehnički slabo uspjele) njegovih župljana, župljaniki, osobito odseljenika. Na stranicama

»Dume« našla bi se i stara baka s kudjeljom u ruci, kod kuće ili kod ovaca, mlada nevjesta s djetetom u naručju ili s bremenom drva na leđima, djevojka u kolu ili u polju, mladić kod crkve ili na poslu, starac sa štapom i čibukom, djeca idući u školu itd. Obuhvaćao je cio ljudski život od rođenja do preminuća.

Među suradnicima časopisa nalazimo imena gotovo svih svećenika — župnika trebinjske biskupije u razdoblju od 1965. do 1981. godine, iako je glavni tekst uvijek pisao sam Dumbo, don Stjepan. Tu su i imena mnogih đaka, studenata i studentica iz onih krajeva, zatim seoskih pjesnika i suradnika među našim iseljenicima po svijetu. Don Stjepanova zamisao i jest nastala iz potrebe da poveže staro Hrasno s »novim Hrasnom«, kako bi on nazivao svoje odseljenike. Zato je i nastojao zadržati razinu priprostog seoskog mentaliteta, seoske uljudnosti prožete dubokom religioznošću i kršćanskim vjerskim sadržajima. Vidio je da upravo to polje nije bilo pokriveno i zato se dao na taj posao. U njegovu je župu dolazilo oko 400 primjeraka katoličkoga tiska. Ali se više čekao i čitao »Dumbo i njegov narod« nego sve ostale novine i revije.

Na stranicama svoga polugodišnjaka don Stjepan je pokazao velik smisao i silnu strpljivost za skupljanje narodnog blaga u šlama i uzrečicama, u otkrivanju skrivenih književnih talenata, i osobito u otimanju zaboravu tolikih povijesnih događaja koje je marljivo bilježio prema pričanju starijih ljudi i žena. Oni koji budu na tome području znanstveno istraživali, moći će u časopisu naći ne samo osnovne podatke nego i korisne upute kamo treba ići da se istina posve otkrije.

III. Ostale knjige i spisi u izdanju S. Batinovića

Pokojni don Stjepan nije se zadovoljio samo time da priča o Hrasnu »starom« i »novom«. Osjećao je svaki djelić Crkve u svome hrvatskom narodu kao svoje Hrasno. Radovali su ga uspjesi u vjerskom pogledu u svim dijelovima domovine, a rastuživale loše i skandalozne vijesti s koje god strane dolazile. Znajući kakav učinak može proizvesti dobra knjiga u duši čitatelja, nije žalio ni truda ni novca da izda što više knjiga za koje je smatrao da će biti korisne i običnim vjernicima i svećenicima. U tom smislu dao se na skupljanje i izdavanje članaka i rasprava koje je pisao svećenik vrhbosanske nadbiskupij dr. Cedomil Čekada, polemizirajući često s idejama koje ne obogaćuju Tijelo Kristovo. Don Stjepan je izdao čak pet zbirki pokojnog dra Čekade. Želja mu je bila da što više primjeraka tih djela dopre do naših svećenika, bogoslovija i sjemeništa.

Don Stjepan se bavio i prevodenjem, uglavnom s francuskoga i njemačkog jezika. Osobito mu je bio mio belgijski isusovac Ferdinand Lelotte, kojega je nastojao približiti običnome puku. Izdao je tri njegove knjižice.

Vremenskim redoslijedom navodimo brošure i knjige koje je don Stjepan izdao u razdoblju od 1965. do 1979. godine.

1. P. ROSCHE, *Život u Božjoj ruci*, s njemačkog preveo i izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1965, knjižica malog formata, 150 stranica.
2. FERDINAND LELOTTE, *Božić, naša nada!* Preveo i izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1967. Knjižica od 40 stranica sadrži razmatranja o Došašću i Božiću. Korisna za pouku.
3. F. LELOTTE, *Uskrs, naša radost!* Preveo i izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1967. Knjižica od 61 stranice obrađuje teme o korizmenom i uskrsnom otajstvu.
4. Narodni guslar (DON PETAR VULETIĆ-ŠJOR), *Hrvatsko narodno hodočašće u Rim u »Godini vjere«* 1967. Izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1967. Pjesma od 12 stranica, pretiskana iz »Dume i njegova naroda«, 5/1967, str. 18—20.
5. Dr. ČEDOMIL ČEKADA, *Crkva, svećeništvo, svećenici*. Članci na riječi Gospodinove iz Evandjelja. Izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno—Đakovo, 1967. Zbirka obuhvaća 51 članak koje je dr. Čekada objavljivao po raz-

nim časopisima, ponajviše u »Vjesniku Đakovačke Biskupije«. Knjiga je namijenjena u prvom redu svećenicima i izobraženijim svjetovnjacima.

6. Dr. ČEDOMIL ČEKADA, *Crkva, svećenstvo, svećenici*. Članci na riječi Gospodinove iz Evandjelja. II. dio. Izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno—Đakovo, 1968. Zbirka sadrži 43 članka.

7. FERDINAND LELOTTE, *Zvijezdo Jutarnja*, preveo don Mirko Škorin, izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1969. Na 21 stranici u knjižici su kratka razmatranja za mjesec svibanj i kratke molitve namijenjene Gospinim krepostima kojima su posvećena naša hrvatska marijanska svetišta: Letnica, Olovo, Čara, Dubrovnik, Lošinj, Split, Sinj, Tekije, Kamenita vrata, Marija Bistrica, Teslić, Voćin, Kutjevo, Aljmaš, Ilača, Pula, Boka, Subotica, Trsat, Remete.

8. PETAR VULETIĆ-Šjor, *Čuvar Svetog Groba*. Blaženom Nikoli Taveliću za dan proglašenja Svetim. Izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1970. Pjesmica u narodnom desetercu, pretiskana iz »Dume i njegova naroda«, 11/1970, str. 23—25.

9. Dr. ČEDOMIL ČEKADA, *Kuća na kamenu*. Pokoncilski problemi Crkve. Članci i rasprave. Izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1970.

10. Dr. IVO HUMSKI, *Božji svjedoci*, poseban pretisak iz »Dume« i njegova naroda«, 12/1971, str. 7—48. Izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno, 1971. Knjižica od 176 stranica govori ponajviše o »Božjem svjedoku« don Mitru Papcu, župniku u Gracu, i o drugim hercegovačkim svećenicima predratnog, ratnog i poratnog vremena, prema piščevim uspomenama.

11. RATKO PERIĆ, *Iz trebinjskih susreta*. Razmatranja i doživljaji iz župničkih dana u Trebinju (1971—1974). Izdao Župski ured Donje Hrasno, 1974. Knjižica od 120 stranica.

12. PETAR VULETIĆ, *U se vrijeme godišta i Gospin plač*. Pretiskano iz molitvenika »Plamenovi duše«. Izdao Župni ured Donje Hrasno, 1975. Te su dvije pobožne molitve-pjesme prilagođene suvremenom jeziku i duhu.

13. Dr. ČEDOMIL ČEKADA, *Za Crkvu; za Papu!* Protiv modernizma i konfektacije! Članci i rasprave. Izdao Don Stjepan Batinović, Donje Hrasno—Đakovo, 1975.

14. Dr. ČEDOMIL ČEKADA, *Pšenica i kukolj na Božjim njivama*. Osvrti i replike. Izdao don Stjepan Batinović, Donje Hrasno—Đakovo, 1979. Autor veli u svome uvodu da u člancima zastupa »tradicionalistička« mišljenja nasuprot »modernim« shvaćanjima Crkve, vjere i papinstva.

* * *

Trebinjska je biskupija u svojoj tisućljetnoj opstojnosti imala svećenika sposobnih i poduzetnih, ali sigurno nijedan nije ostavio iza sebe toliko pisanih stranica koje obuhvaćaju i prikazuju dušu ljudi u onim krajevima, i u vjerskom i u ljudskom pogledu, kao što je to učinio radišni don Stjepan Batinović. Kroz petnaest godina intenzivne izdavačke djelatnosti u hrašanjskoj grabovini (45 knjiga), i to raznovrsna oblika i sadržaja, udario je svoj biljeg Crkvi u jugoistočnoj Hercegovini. I nijedan proučavatelj trebinjske djeceze neće moći zaobići Dumino djelo. Dapače, ono će mu pružiti obilje građe za prouku jučerašnjice i sadašnjice, koliko god taj materijal izgledao nesustavan, nabacan i neraspoređen. Naći će opisane ljude u njihovoj izvornosti, bez posebno navučenih glazura. Dumino je djelo originalno.